

COVID-19

Güncel Yaklaşım

Editörler

Ümit Haluk İLİKLERDEN

Kamuran KARAMAN

Hanifi YILDIZ

Ali İrfan BARAN

Nureddin YÜZKAT

Katkısıyla Basılmıştır

© Copyright 2020

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Yayın Koordinatörü
978-625-7106-48-1	Yasin Dilmen
Kitap Adı	Sayfa ve Kapak Tasarımı
COVID-19 Güncel Yaklaşım	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Editörler	Yayıncı Sertifika No
Ümit Haluk İLİKLERDEN Kamuran KARAMAN Hanifi YILDIZ Ali İrfan BARAN Nureddin YÜZKAT	47518
	Baskı ve Cilt
	Vadi Matbaacılık
	Bisac Code
	MED000000

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. *Akademisyen Kitabevi* ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşturmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. *Akademisyen Kitabevi* ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturmaya, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Önsöz

İnsanoğlu tarihi boyunca birçok trajedi, afet ve kaos yaşamıştır. Bu kötü süreçlerin mağdurları, ölenleri, afetzedeleri, kazazedeleri, haksızlığa uğrayanları mutlaka olmuştur. Lakin insanlık tarihinin hiçbir kaosunun insanları sevdiklerini, çocuklarını, ailelerini kucaklamaktan alıkoyabileceğini; karşılarında olmasına rağmen gözyaşlarıyla uzaktan uzağa hasret gidermelerine mahkum edeceğini tahayyül edemedik. Bu kitaptaki akademik ve deneyimsel alın terini COVID-19 Pandemisinde iyileştirmek istedikleri insanlardan sevdiklerine taşıdıkları hastalık nedeniyle yakınlarını kaybeden; çocuklarına ve sevdiklerine aylarca sarılmaktan kendini hüznle men etmek zorunda kalan koca yürekli sağlık çalışanlarına atfedirim.

Dr. Ümit Haluk İLİKLERDEN

Van Yüzüncü Yıl Dursun Odabaşı Tıp Merkezi Başhekim

Önsöz

Çin'in Hubei eyaleti Wuhan Şehrinde 2019 Aralık ayının sonunda nedeni bilinmeyen pnömoni vakaları tespit edildi ve sonrasında hastalığa Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından COVID-19 adı verildi. Enfeksiyon ilk ortaya çıktığı anda bizden çok uzakta sadece Çin' de bir bölgede lokalize iken, ülkemize gelmesi düşük bir ihtimal gibi görünüyordu. Görüldü ki COVID-19'un yolcuğu Wuhan'dan Van'a kısa sürede gerçekleşti. Tüm dünyada olduğu gibi Ülkemizde de artık COVID-19 ile mücadele hayatımızın bir parçası haline geldi.

Bu kitap fikri Başhekimimiz Dr. Ümit Haluk İliklerden tarafından ortaya atılırken, COVID-19 ile mücadelede ön safta yer alan sağlık çalışanlarının faydalanacağı bir kaynak görevi oluşturulması amaçlandı. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğretim üyeleri bu kaynağı oluştururken Wuhan'dan Van'a literatüre kazandırılmış güncel bilgiler eşliğinde hazırlanmasına özen göstermiş olup, mevcut kanıt ve görüşlere uygun olarak hazırlanmasını sağlamışlardır. Bu kitapta öğretim üyeleri Covid-19 enfeksiyonuna karşı pratik yaşamda hastanede ortaya koydukları mücadelelerini ve kendi deneyimlerini de okuyucuları ile paylaşmaktadırlar. COVID-19 konusunda klavuz görevini görecektir önemli bilgi kaynağının oluşturulmasında emeği olan tüm öğretim üyelerimize çok teşekkür ediyoruz. Son olarak, bu kitap COVID-19 pandemisinde sağlık hizmeti verirken hayatını kaybeden tüm sağlık çalışanlarının hatıralarına ithaf edilmiştir.

Editör Kurulu

Yazarlar

Abdullah SARIÖZ

Van İl Sağlık Müdürlüğü

Abdullah YILGÖR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji
Anabilim Dalı

Adem YOKUŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Radyoloji Anabilim Dalı

Ali DOĞAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Hematoloji
Bilim Dalı

Ali İrfan BARAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Enfeksiyon
Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Arzu Esen TEKELİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı

Ayfer MERAL

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi
Biyokimya Anabilim Dalı

Aysel MİLANLIOĞLU

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Nöroloji Anabilim Dalı

Buket MERMİT ÇİLİNGİR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs
Hastalıkları Anabilim Dalı

Deniz DİRİK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kadın
Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı

Duygu MORGAN İLİKLERDEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs
Cerrahisi Anabilim Dalı

Fatih ÖZTÜRK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kardiyoloji Anabilim Dalı

Gizem GİZLİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Acil Tıp Anabilim Dalı

Hacı Yusuf GÜNEŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı

Hanifi YILDIZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs
Hastalıkları Anabilim Dalı

Hülya GÜNBATAR

Dursun Odabaş Tıp Merkezi, Göğüs Hastalıkları
Anabilim Dalı, Hematoloji Bilim Dalı

Hüseyin ARIKAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Dursun Odabaş Tıp
Merkezi İç Hastalıkları Yoğun Bakım Kliniği

Hüseyin GÜDÜCÜOĞLU

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

İrfan BİNİCİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Enfeksiyon
Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

İzzet ÇELEĞEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı
Ana Bilim Dalı

Kamuran KARAMAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Pediatrik Hematoloji ve Onkoloji

Kasım ERTAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Üroloji
Anabilim Dalı

Mahmut SÜNNETÇİOĞLU

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Enfeksiyon
Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Mehmet PARLAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıbbi
Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Mehmet Reşit ÖNCÜ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Acil Tıp
Anabilim Dalı

Mesut IŞIK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Üniversitesi
Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

Murat BAŞARANOĞLU

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk
Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı,
Neonatoloji Bilim Dalı

Naci BABAT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kardiyoloji Anabilim Dalı

Necat ALMALI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Genel
Cerrahi Anabilim Dalı

Nureddin YÜZKAT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı

Onur KARAARSLAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kadın
Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı

Pınar GÜZEL ÖZDEMİR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri
Anabilim Dalı

Ramazan Sami AKTAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Acil
Anabilim Dalı

Selvi AŞKER

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs
Hastalıkları Anabilim Dalı

Serap KARAMAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Sercan ÖZKAÇMAZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyoloji
Anabilim Dalı

Sevdegül BİLVANİSİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Acil Tıp Anabilim Dalı

Sinemis ÇETİN DAĞLI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Sümeyye AKYÜZ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Mengücek
Gazi Eğitim Araştırma Hastanesi Tıbbi Mikrobiyoloji
Laboratuvarı

Şaban İNCECİK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları
ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Umut KIRLI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri
Anabilim Dalı

Ümit Haluk İLİKLERDEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Genel
Cerrahi Anabilim Dalı

Yasemin BAYRAM

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Mikrobiyoloji Anabilim Dalı

Yaser Said ÇETİN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, KBB
Anabilim Dalı

Yusuf TÜRKMEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kardiyoloji Anabilim Dalı

İçindekiler

Bölüm 1	COVID-19 Enfeksiyonunda Etiyoloji	1
	<i>Hüseyin GÜDÜCÜOĞLU</i>	
Bölüm 2	COVID-19: Epidemiyoloji ve Bulaş	7
	<i>Ali İrfan BARAN</i>	
Bölüm 3	Dünyada ve Türkiye’de COVID-19 Verileri	13
	<i>Mahmut SÜNNETÇİOĞLU, Abdullah SARIÖZ</i>	
Bölüm 4	COVID-19’un Klinik Özellikler	29
	<i>İrfan BİNİCİ</i>	
Bölüm 5	COVID-19 Enfeksiyonunda Laboratuvar Testleri ve İzlem	35
	<i>Ayfer MERAL</i>	
Bölüm 6	COVID-19 Enfeksiyonunda Mikrobiyolojik Tanı	43
	<i>Sümeyye AKYÜZ, Mehmet PARLAK</i>	
Bölüm 7	COVID-19 Hastalarında Radyolojik Bulgular	51
	<i>Sercan ÖZKAÇMAZ, Adem YOKUŞ</i>	
Bölüm 8	COVID-19 ve Akciğer Parankimi	61
	<i>Hülya GÜNBATAR</i>	
Bölüm 9	Kronik Havayolu Hastalıklarına COVID-19 Penceresinden Bakışla Riskler, Korunma ve Rehabilitasyon	69
	<i>Hanifi YILDIZ</i>	
Bölüm 10	COVID-19’da Koagulopati ve Tromboembolik Olaylar	77
	<i>Buket MERMİT ÇİLİNGİR</i>	
Bölüm 11	COVID-19 Enfeksiyonunda Nörolojik Tutulum	85
	<i>Abdullah YILGÖR</i>	
Bölüm 12	COVID-19 Pandemisinde İnme	91
	<i>Aysel MİLANLIOĞLU</i>	
Bölüm 13	COVID-19 ve Myokard Hasarı	95
	<i>Naci BABAT, Yusuf TÜRKMEN</i>	
Bölüm 14	Dünyada ve Türkiye’de COVID-19’un Tedavisi	101
	<i>Selvi AŞKER</i>	
Bölüm 15	COVID-19 Pandemisinde Organizasyon ve Hastane Yönetimi	119
	<i>Ümit Haluk İLİKLERDEN, Necat ALMALI, Kasım ERTAŞ</i>	

Bölüm 16	COVID-19 Pandemisinde Preoperatif Hazırlık	129
	<i>Hacı Yusuf GÜNEŞ</i>	
Bölüm 17	COVID-19 Pandemisinde Havayolu Yönetimi	139
	<i>Nureddin YÜZKAT, Arzu Esen TEKELİ</i>	
Bölüm 18	Yoğun Bakımda COVID-19 Hasta Yönetimi	147
	<i>Hüseyin ARIKAN</i>	
Bölüm 19	COVID-19 Hastalarında Triaj ve Ayaktan Hasta Yönetimi	155
	<i>Gizem GİZLİ, Sevdegül BİLVANİSİ</i>	
Bölüm 20	Acil Serviste Unstabil COVID-19 Hasta Yönetimi.....	159
	<i>Ramazan Sami AKTAŞ, Mehmet Reşit ÖNCÜ</i>	
Bölüm 21	COVID-19'da Kardiyak Aritmiler ve Yönetimi	165
	<i>Fatih ÖZTÜRK</i>	
Bölüm 22	Yenidogan COVID-19 Yönetimi.....	169
	<i>Murat BAŞARANOĞLU</i>	
Bölüm 23	COVID-19 Pandemisinde Cerrahi Hastaların Yönetimi	175
	<i>Yaser Said ÇETİN</i>	
Bölüm 24	COVID-19 Hastalığında Malign Hastaların Yönetimi	179
	<i>Ali DOĞAN</i>	
Bölüm 25	COVID-19'da İmmun (Konvelesan) Plazma Tedavisi.....	189
	<i>Kamuran KARAMAN, Duygu MERGAN İLİKLERDEN</i>	
Bölüm 26	COVID-19 Salgını ve Psikososyal Müdahaleler	197
	<i>Pınar GÜZEL ÖZDEMİR</i>	
Bölüm 27	COVID-19 Pandemisinin Ruh Sağlığına Etkileri.....	205
	COVID-19 ve Ruh Sağlığı	205
	<i>Umut KIRLI</i>	
	COVID-19 Pandemisinin Sağlık Çalışanları Üzerindeki Ruhsal Etkileri.....	209
	<i>Mesut IŞIK</i>	
Bölüm 28	COVID-19 Pandemisinde Gebe Hastaya Yaklaşım	213
	<i>Deniz DİRİK, Onur KARAARSLAN</i>	
Bölüm 29	Çocuklarda COVID-19 Enfeksiyonu.....	219
	<i>Serap KARAMAN</i>	
Bölüm 30	COVID-19 Enfeksiyonunda Filyasyon	227
	<i>İzzet ÇELEĞEN</i>	
Bölüm 31	COVID-19'da Enfeksiyon Kontrolü ve Korunma	231
	<i>Şaban İNCECİK</i>	
Bölüm 32	COVID-19'da Aşılama	243
	<i>Yasemin BAYRAM, Sinemis ÇETİN DAĞLI</i>	